

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Засць В.

Науковий керівник – проф. Палихата Е.Я.

ОПРАЦЮВАННЯ ЧИСЛІВНИКА УЧНЯМИ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Особливо важливе значення у процесі вивчення словозміни має опрацювання числівника. Число є великим надбанням людства. Без нього не можна уявити жодної галузі життя і діяльності людини і суспільства. Мова як форма свідомості також пов'язана з числом. Воно виконує важливі функції – визначає кількість предметів при лічбі і їх порядок. З розвитком поняття числа у мові сформувалися розряди числівників [3, с. 3]. Найбільше помилок трапляється саме у вживанні числівників під час написання чисел словами та вимові їх у непрямих відмінках. Адже числа на письмі найчастіше позначаються цифрами, тому й у пам'яті індивідуумів вони зберігаються переважно у вигляді цифрових знаків, а не в їхній буквено-звуковій формі [1, с. 22]. Вивчення числівника в школі має передусім практичне спрямування: як учень без помилок повинен їх вимовляти, писати, правильно творити форми, пов'язувати з іншими словами в реченні. Незважаючи на актуальність проблеми використання числівників в усному і писемному мовленні, лінгводидактики, психологи і педагоги майже не приділяли уваги його дослідженню, тому на сьогодні не маємо жодної ґрунтовної праці з цієї теми. Низький рівень володіння учнями уміннями правильно вживати особливо кількісні числівники в непрямих відмінках під час усного і писемного спілкування зумовило потребу студіювання названої проблеми.

Тому мета дослідження полягає у визначенні й виробленні шляхів вивчення числівника учнями 6 класу на уроках української мови.

Для досягнення мети дослідження потрібно розв'язати такі завдання: виявити труднощі у вивченні числівника учнями 6 класу, обґрунтувати найбільш частотні помилки, які трапляються у їх мовленні; розробити завдання для навчально-тренувальних вправ, які спрямовані на свідоме засвоєння розрядів числівників і відмінювання кількісних числівників.

Загалом у програмі з української мови виділено 105 годин, 8 із яких відводиться на вивчення числівника, що становить 7,62 % від загальної кількості годин. Їх цілком вистачає для того, щоб виявити помилки, які найчастіше трапляються в учнів під час використання числівника, засвоїти необхідні знання, правила відмінювання, створення системи вправ і впровадження її у практику школи. Проведений нами констатувальний зріз щодо виявлення знань про числівник і вмінь його використовувати у мовленнєвій практиці показав: учні не розрізняють числівники за значенням, не володіють орфографічними уміннями, у зв'язному тексті числівники ставлять у неправильній відмінковій формі, не вміють вводити їх у речення в потрібному відмінку тощо. Це дає підстави стверджувати, що причиною названих помилок, які виникають в усному і писемному мовленні учнів, що негативно позначається на рівні знань про числівник і вміннях послуговуватися ним у практичній діяльності, є: відсутність систематичної та поглибленої праці над вивченням теми; неефективне застосування вчителем методів і прийомів вивчення числівників, їх відмінювання; недосконала система вправ.

Отже, для того, щоб учні краще засвоїли особливості відмінкових закінчень числівників, правила їх написання і використання в усному і писемному контекстах, потрібна систематична і послідовна робота над удосконаленням методики засвоєння знань і формування відповідних умінь і навичок. Особливу роль у навчальній роботі відіграють вправи, без яких неможливе успішне навчання мови взагалі й числівника зокрема. Вправи – це послідовні дії та операції, які багаторазово виконують для набуття учнями необхідних умінь і навичок. Цінність мовних вправ полягає в тому, що вони наближають навчання до потреб життя, дозволяють учителеві активізувати навчальний процес, а учням допомагають набутти потрібних знань, умінь і навичок шляхом практичної діяльності [2, с. 118].

Для вивчення числівника велике значення має система тренувальних вправ. Її суть полягає у послідовному ускладненні завдань, систематичності проведення, комунікативній спрямованості і відповідності засвоюваного матеріалу. Такою є система вправ, яка складається зі вступних, підготовчих, тренувальних і завершальних різновидів.

Вступні вправи мають завдання впізнати числівники, визначити, на які питання відповідають, навести аналогічні приклади тощо. Підготовчі вправи спрямовані на розрізнення числівника й інших частин мови, розрізнення розрядів числівників без називання їх термінів тощо. Тренувальні вправи для закріплення числівника мають завдання: 1) виконати мовні дії за поданим зразком, 2) змінити числівники за інструкцією, поданою учителем; 3) виконати вправу за завданням (провідміняти, поставити у потрібному відмінку і т. ін.). Завдання можуть бути такими: 1) вписати числівники; вказати, на які питання вони відповідають; 2) визначити розряд числівників; 3) поставити числівники у потрібному відмінку.

До завершальних вправ належать проблемні завдання практичного характеру. Вони передбачають застосування набутих знань і засвоєних умінь і навичок за час виконання тренувальних вправ у нових умовах. Тому після вивчення числівників можна запропонувати завершальні вправи із такими завданнями: 1) побудувати монологічний текст із числівником, який змінюється в кожному наступному реченні відповідно до запитання відмінка; 2) скласти діалогічний текст на запропоновану учителем тему, у кожній репліці якого буде вжито числівник; 3) згрупувати запропоновані числівники відповідно до розрядів: а) за значенням; б) за будовою; 4) скласти розповідь, опис або роздум на запропоновану вчителем тему з використанням у кожному реченні числівників; 5) побудувати загадки з числівником; б) скласти ребуси з числівниками, продемонструвати їх розв'язання тощо.

Суть запропонованої системи вправ полягає в тому, щоб закріпити вивчений матеріал про числівник і принагідно повторити орфографічні (*апостроф, велика буква, правопис префіксів тощо*), пунктуаційні (*розділові знаки у складних реченнях, однорідні члени речення, тире у простих реченнях тощо*) норми; збагатити словниковий запас учнів власне українською і запозиченою лексикою; розвивати мислення школярів за допомогою використання загадок, виконання творчих завдань, розв'язання проблемних ситуацій.

Отже, під час опрацювання числівника робота вчителя-словесника полягає в тому, щоб: 1) до вивчення числівника підходити з практичного боку; 2) розробити добре продуману систему вправ відповідно до контингенту школярів і їх мовної підготовки; 3) навчити учнів писати числівники без помилок, правильно творити їхні форми і пов'язувати з іншими словами в усному і писемному висловлюваннях. Це вимагає старанної пропедевтичної роботи зі школярами, добирання актуальних методів і форм організації навчального процесу, правильного визначення мети навчання школярів і ретельного її досягнення.

Перспективи дослідження полягають у студіюванні інноваційних методів і прийомів навчання числівника для формування високого рівня культури мовленнєвого спілкування людей різного соціального статусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галябарда Н. Методика вивчення числівника в 6 класі / Н. Галябарда // Студентський науковий вісник Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2008. – Вип. 15. – С. 22-25.
2. Пентилюк М.І. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах [Колектив авторів за редакцією М.І. Пентилюк]. – К.: Ленвіт, 2004. – 400 с.
3. Сучасна українська літературна мова: Морфологія [За заг. ред. І.К. Білодіда] – К.: Наук. думка, 1980. – С. 3-9.

Баліцька Л.

Науковий керівник – проф. Вільчинська Т. П.

КОНЦЕПТ «НЕБО» В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ ЛІНИ КОСТЕНКО

Ліна Костенко є найвизначнішою українською письменницею сучасності, яка репрезентує шістдесятництво. Її твори відзначаються незрівнянністю ритміки та художніх засобів. Своїм змістом вони зачіпають найпотаємніші струни душі читача. У них – «художня